

Lokalne akcijske grupe kao podrška razvoju gospodarstva

Antonić, Tatjana

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:221555>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-11**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

TATJANA ANTONIĆ

**LOKALNE AKCIJSKE GRUPE KAO PODRŠKA RAZVOJU
GOSPODARSTVA**

Završni rad

Pula, 2018.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

TATJANA ANTONIĆ

**LOKALNE AKCIJSKE GRUPE KAO PODRŠKA RAZVOJU
GOSPODARSTVA**

Završni rad

JMBAG: 0145030687 , student uz rad

Studijski smjer: ekonomija

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: ekonomija

Znanstvena grana: opća ekonomija

Mentor: izv. prof.dr.sc Kristina Afrić Rakitovac

Pula, travanj 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tatjana Antičić, kandidat za prvo stupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera ekonomija ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student
Tatjana Antičić

U Puli, 29.04. 2018.godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, Tatjana Antonić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Lokalna akcijska grupa kao podrška gospodarstvu koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 29.04.2018.

Potpis
Tatjana Antonić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. LOKALNE AKCIJSKE GRUPE	8
2.1. DEFINICIJA LOKALNIH AKCIJSKIH GRUPA I OSNOVNA OBILJEŽJA	8
2.2. ANALIZA DIONIKA I NJIHOVIH ODGOVORNOSTI	10
2.3. KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	13
3. LOKALNE AKCIJSKE GRUPE U HRVATSKOJ	16
3.1. PRISTUP LEADER	16
3.2. LEADER I CLLD	20
3.3. ODABRANI PRIMJERI	23
4. UTJECAJ LAG –ova NA RAZVOJ HRVATSKOG GOSPODARSTVA	27
4.1. UČINCI NA RURALNI RAZVOJ	27
4.2. EKONOMSKI UČINCI	30
4.3. SOCIO-KULTURNI UČINCI	33
4.4. EKOLOŠKI UČINCI	36
5. ZAKLJUČAK	38
LITERATURA	40
POPIS SLIKA	42
POPIS TABLICA	43

1. UVOD

Ovaj rad posvećen je razradi utjecaja lokalnih akcijskih grupa na poticanje gospodarskog razvoja, odnosno ostvarenje pozitivnih razvojnih ekonomskih učinaka na nekome teritoriju. Iako domaća i inozemna stručna literatura oskudijevaju podacima i konkretnim istraživanjima u svezi ovoga pojma, u javnosti se sve češće raspravlja o tome što lokalne akcijske grupe predstavljaju i koji su njihovi pozitivni učinci u kontekstu nekog gospodarstva i društva generalno.

Ovaj oblik udruženja ili lokalnog partnerstva može se definirati na nekoliko načina. Međutim, osim same definicije pojma, daleko je važnije prepoznati ključna obilježja istoga, a pri tome se posebno misli na analizu dionika koji su integrirani u ovo udruženje, kao i njihovih odgovornosti i funkcija. Nadalje, ovo udruženje moguće je osnovati tek nakon zadovoljenja niza kriterija, koji ponovno određuju funkcije, doprinos i značaj istih, posebice u smislu promicanja i osiguranja održivog razvoja.

Iako se esencijalno njihovo djelovanje odnosi na ruralna područja, lokalne akcijske grupe u službi su poticanja razvoja i ostvarenja pozitivnih učinaka na primjeru čitavog gospodarstva generalno i pripadajućeg društva. Ti učinci odražavaju se kroz ekonomski, socio-kulturni i ekološki aspekt, odnosno kroz sve dimenzije održivog razvoja. Prema tome, ispravno je tvrditi da je riječ o suvremenom udruženju koje promiče suvremena načela i principe razvoja, a za cilj ima reduciranje nedostataka, otklanjanje problema i optimalno iskorištavanje realnog razvojnog potencijala.

U Hrvatskoj postoji nekoliko lokalnih akcijskih grupa koje svakodnevno promiču ravnomjerniji i održivi razvoj gospodarstva i društva, putem provedbe brojnih projekata koji se sufinanciraju iz fondova Europske unije. Oni su uglavnom posvećeni ruralnim područjima, ali i šire, no ostvaruju učinke koji su od koristi razvoju cjelokupnog gospodarstva i društva. S obzirom na značaj ovih udruženja u današnjici, očekuje se nastavak njihova razvoja, što će doprinijeti još većim pozitivnim učincima, a u konačnici unaprijediti konkurentnost Hrvatske generalno.

Cilj ovoga rada je provesti analizu lokalnih akcijskih grupa. Pri tome se misli na teorijsku analizu kojom se definira predmetni pojam, identificiraju njegova obilježja, prepoznaju dionici i njihove odgovornosti te određuju kriteriji prihvatljivosti. Pored toga, cilj je teorijska znanja primijeniti na konkretan primjer, odnosno lokalne akcijske grupe u Hrvatskoj. Na taj način se provodi dodatna analiza lokalnih akcijskih grupa u Hrvatskoj i daje osnova za istraživanje konkretnih učinaka istih. U suštini, prepoznavanje i razrada pozitivnih učinaka lokalnih akcijskih grupa u smislu dimenzija održivosti, odnosno poticanje gospodarskog i socijalnog razvoja, svrha su ovoga rada.

Rad se sastoji od tri poglavlja, uvoda i zaključka. Prvo poglavlje u službi je opsežnijeg uvoda u problematiku rada. Ono daje definiciju lokalnih akcijskih grupa, specificira njihova obilježja, te se osvrće na analizu dionika i kriterije prihvatljivosti. Nakon njega, slijedi poglavlje koje obrađuje problematiku lokalnih akcijskih grupa u Hrvatskoj. U okviru njega istražuju se i odabrani primjeru ovih udruženja. Posljednje poglavlje rada zadire u srž same problematike i razmatra učinke lokalnih akcijskih grupa. Pri tome se misli na ekonomske, socio-kulturne i ekološke učinke. Pored njih, u okviru ovoga poglavlja posebno se daje osvrt i na poticanje ujednačenog ruralnog razvoja. Time se rad zaokružuje u smislenu cjelinu, a središnja tema obrađuje na cjelovit i kvalitetan način.

Metodologija istraživanja odnosi se na primjenu nekih osnovnih metoda. Misli se na metodu analize i sinteze, induktivnu i deduktivnu metodu, metodu komparacije, metodu apstrakcije i metodu deskripcije.

2. LOKALNE AKCIJSKE GRUPE

Lokalne akcijske grupe definiraju se na nekoliko načina. Suštinski se odnose na specifična tijela koja za svrhu postojanja i djelovanja imaju pružanje izravne podrške gospodarskom razvoju, ali i boljitku lokalne zajednice. Može se reći da je riječ o suvremenoj inicijativi ove naravi, koja poseban značaj u Hrvatskoj poprima tijekom posljednjih nekoliko godina, točnije od pristupanja Hrvatske Europskoj uniji 2013. godine.

Osim sušte definicije ovih tijela, za njihovo cjelovito poznavanje važno je istražiti osnovna obilježja istih, a to predstavlja u praksi vrlo široko područje. Slijedom navedenoga, moguće je tvrditi da je riječ o vrlo aktualnoj, ali i kompleksnoj tematici, kako na nacionalnom teritoriju Hrvatske, tako i šire.

U okviru ovoga poglavlja pristupa se analizi definicija ovoga pojma, u svrhu njegova kvalitetnog određenja. Pored toga, daje se osvrt na osnovna obilježja lokalnih akcijskih grupa (LAG), dionika i kriterija prihvatljivosti.

2.1. DEFINICIJA LOKALNIH AKCIJSKIH GRUPA I OSNOVNA OBILJEŽJA

Lokalne akcijske grupe, kao što je i rečeno, su specijalizirana tijela, osnovana od strane EU i na njezinu teritoriju, s ciljem pružanja podrške ruralnim regijama, odnosno njihovu razvoju. Riječ je o skupini različitih dionika koji unapređuju gospodarski, ali i socio-kulturni razvoj ovih područja i šire. Konkretnije, misli se na predstavnike malih i srednjih poduzeća, lokalne samouprave, neprofitnih organizacija i ostalih dionika iz svih sektora (Terra Liburna, 2018).

U okviru LAG-ova, svi dionici koji su integrirani, participativno odlučuju o zajedničkim ciljevima, a na taj način pozitivno utječu na promicanje i razvoj suradnje te ostale pozitivne učinke, o kojima se detaljnije raspravlja u narednom tekstu. Nešto konkretnija definicija ovoga pojma određuje LAG-ove kao pravne osobe koje imaju usvojeni statut, definirane ciljeve, usvojenu lokalnu strategiju i otvoreni su za lako pristupanje ostalih dionika ovoj skupini, odnosno tijelima (Terra Liburna, 2018).

Ova tijela imaju niz ovlasti i odgovornosti koje se očituju kroz njihove sve učestalije aktivnosti i nastup u spomenutim područjima. Naime, na osnovu važeće strategije razvoja, objavljuju se natječaji za dodjelu sredstava, a osim toga vrše se i usluge te poslovi informiranja, educiranja i savjetovanja. Pored toga, treba spomenuti i (Hrvatska mreža za ruralni razvoj, 2018):

- Administrativne poslove;
- Procjenu i odabir projekata za financiranje;
- Provedbu obuka i ostalih aktivnosti te slično.

Vidljivo je da su zadaci LAG-ova brojni, a ujedno ekonomski i sociološki vrlo značajni. Upravo se time i potvrđuje njihov značaj u suvremeno doba. Međutim, treba istaknuti da poticaj njihova pokretanja nije slučajna, sasvim suprotno, on se nalazi u postulatu aktivnog uključivanja stanovništva ruralnih područja u smjeru promicanja novih i inovativnih ideja te aktivnosti. Na taj način, izravno se doprinosi održivom razvoju ovih područja, odnosno unapređenju ekonomskog, socijalnog i ekološkog stanja. Konačni rezultat je unapređenje blagostanja i dobrobiti svih dionika, posebice lokalne zajednice.

U kontekstu obilježja i kriterija određenja ovih tijela treba spomenuti da oni predstavljaju sljedeće (Terra Liburna, 2018):

- Partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora određenog ruralnog područja koje je osnovano s namjerom izrade i provedbe lokalne razvojne strategije tog područja;
- Fizičke i pravne osobe;
- Ruralno područje s više od 5 000 i manje od 150 000 stanovnika;
- Naselje koje u sklopu LAG-a ne prelazi više od 25 000 stanovnika.

Nakon predočenih osnovnih saznanja u svezi toga što LAG predstavlja i koja su obilježja istoga, važno je specificirati dionike i njihove odgovornosti. O tome se detaljnije raspravlja u nastavku poglavlja, čime se opsežnije zadire u središnju problematiku.

2.2. ANALIZA DIONIKA I NJIHOVIH ODGOVORNOSTI

Kako bi u praksi bilo moguće pojmiti što zaista lokalne akcijske grupe predstavljaju, ključno je odrediti koji su najčešći dionici koji su integrirani u njih. Pored samog identificiranja ključnih dionika, iznimno je značajno specificirati njihove odgovornosti i ovlasti u tom kontekstu. Upravo se tome i pristupa u okviru ovoga dijela poglavlja, a nakon osnovnog definiranja samoga pojma.

Najčešći dionici i nositelji obilježja i uloge lokalnih akcijskih grupa jesu ():

- Predstavnici lokalne samouprave i javnih ustanova;
- Profesionalne organizacije i savezi – misli se na poljoprivrednike, male i srednje poduzetnike, ali i predstavnike te udruženja ostalih djelatnosti;
- Razne udruge – specijalizirane i registrirane za razvoj zajednice, zaštitu okoliša i krajolika, promicanje i razvoj te zaštitu kulture, socijalne usluge, udruge pojedinih članova društva, kao što su žene ili mladi, te ostalo;
- Razvojne agencije;
- Dionička društva, poslovni inkubatori i ostale organizacije poslovnog sektora;
- Mediji kao promotori;
- Uvaženi ili viđeniji pojedinci.

Iako domaća i inozemna literatura oskudijevaju podacima u svezi lokalnih akcijskih grupa, u svakodnevnom poslovanju pristupa se sve češćim analizama dionika istih. Prema tome, posebna pažnja posvećuje se upravo ovom segmentu, što dodatno intenzivira važnost i značaj istih za predmetnu problematiku, ali i za učinke istih u praksi. Vidljivo je da su u lokalne akcijske grupe uključene različite skupine dionika, što potvrđuje široki opseg ovoga pojma, ali i kompleksnost istoga.

Pri provedbi analize dionika važno je pristupiti raščlanjivanju brojnih obilježja, odnosno kriterija koji ih određuju. Ove analize potrebne su iz nekoliko razloga, a koji proizlaze iz prvotnog definiranja samoga pojma LAG-a, ali i značaja istoga te ostalih specifičnosti. Naime, projekte implementiraju ljudi, oni određuju društvene i ekonomske poveznice, mreže i udruženja, a jednako tako pregovaraju o

ravnopravnim i ravnomjernim preraspodjelama koristi te određuju kvalitetu komunikacije i suradnje (AZRRI, 2018).

Kako bi bilo moguće u praksi provoditi konkretna istraživanja rada i značaja lokalnih akcijskih grupa, a jednako tako pristupiti kvantificiranju i ocjenjivanju njihovih učinaka, važno je odgovoriti na brojna pitanja. Odgovore na ista daju upravo analize dionika. Pri tome se misli na sljedeća važna pitanja (AZRRI, 2018):

- Koji ljudi i organizacije su uključeni u LAG-ove;
- Koji interes i koristi oni očekuju;
- Koliko su ti interesi i koristi snažni i važni;
- Na koji način pojedini dionici pridonose projektu;
- Kolika je uloga pojedinih dionika u provedbi samoga projekta, te slično.

Kako bi bilo moguće dati odgovore na ova pitanja, a isto tako provesti i konkretnija te opsežna istraživanja ostalih specifičnosti u svezi LAG-ova, provodi se sustavna analiza dionika. Ona obuhvaća nekoliko segmenata, a unutar njih razmatra brojna obilježja ili njihove kriterije. Pregled istih daje se u nastavku (Tablica 1.).

Tablica 1. Analiza dionika

Segmenti i kriteriji analize dionika			
Karakteristike	Interes i očekivanja	Potencijal i nedostaci	Odnos prema socio-ekon.Pitanjima
<ul style="list-style-type: none"> • Društvene, ekonomske; • Dob, spol; • Struktura, organizacija, status; • Poslovno iskustvo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Interes, ciljevi; • Očekivanja; • Stav. 	<ul style="list-style-type: none"> • Financijska mogućnost; • Znanje, iskustvo; • Potencijalni doprinos. 	<ul style="list-style-type: none"> • Okoliš; • Spolna jednakost; • Nacionalne manjine, • Ostalo.

Izvor: Izrada autora prema: AZRRI (2018.) Analiza dionika lokalne akcijske grupe. Dostupno na: http://www.azrri.hr/uploads/media/Analiza_dionika_LAG-a_01.pdf. Datum posjete: 07.02.2018. Str. 4.

Osim određenja navedenih obilježja pojedinih dionika, vrlo je važno izvršiti, na temelju navedenoga, procjenu utjecaja, odnosno snage pojedinih dionika. Jednako tako, na temelju izrade njihovih profila, moguće je istaknuti načine ili strategije za minimiziranje i otklanjanje određenih nedostataka ili problema kao što su informiranje, uključivanje ili kontrola dionika, odnosno njihova rada i angažmana u okviru lokalnih akcijskih grupa. Jednako tako, analiza dionika ključna je stavka u problematici poticanje, osnaživanja i razvoja suradnje među dionicima.

Kvalitetna analiza dionika, osim navedenoga, doprinosi mnogočemu. Pri tome se svakako misli na razvoj svijesti o sljedećim značajkama (AZRRI, 2018):

- Za oblikovanje projekata najvažnije je i najkorisnije služiti se mišljenjima i savjetima najsnažnijih i najutjecajnijih dionika;
- Korištenjem podrške i savjeta najsnažnijih dionika, odnosno lidera, moguće je pozitivno utjecati na osiguranje dodatnih sredstava;
- Česta i pravovremena komunikacija s dionicima utječe na dobru i cjelovitu informiranost, ali i razumijevanje dionika u svezi projekata i koristi LAG-a;
- Adekvatna komunikacijska strategija služi predviđanju reakcije dionika, a jednako tako za dobivanje podrške, putem inkorporiranja iste u planove.

Uslijed heterogenosti uključenih, odnosno participiranih dionika, moguće je govoriti o brojnosti i raznovrsnosti njihovih uloga i odgovornosti. O čemu je zapravo riječ biti će jasnije u nastavku.

Kada se govori o lokalnim akcijskim grupama, shodno istaknutim činjenicama, jasno je da je riječ o specifičnim lokalnim partnerstvima i obliku suradnje navedenih dionika. U takvom obliku suradnje ili udruženja, oni dobivaju, odnosno primjenjuju razne odgovornosti, a koje imaju utjecaj na realizaciju brojnih ekonomskih i socijalnih učinaka, što zapravo predstavlja središnju problematiku ovoga rada. Odgovornosti i funkcije ovih udruženja mogu se definirati kao (LAG Frankopan, 2018):

- Uspostava partnerstva i izrada statuta;
- Definiranje zajedničkih ciljeva i primjena strategije djelovanja;
- Objava natječaja za dodjelu sredstava;

- Savjetovanje, informiranje, administracija, odabir i ostali poslovi u svezi projekata;
- Informiranje, obuka, savjetovanje i provedba brojnih aktivnosti u svezi ruralnog razvoja i šire;
- Komuniciranje s lokalnom zajednicom o postojećim mogućnostima i prijavama projekata u okviru Europskih strukturnih i investicijskih fondova i programa;
- Organiziranje radionica i slično.

U kontekstu navedenih odgovornosti i identificiranih funkcija LAG-ova, dočarava se njihova generalna uloga u nekom gospodarstvu i društvu. Međutim, iz pojedinih odgovornosti moguće je izdvojiti brojne učinke koje oni ostvaruju, a čime se pristupa središnjoj problematici rada. Iako su oni usko povezani s odgovornostima i funkcijama, detaljnijoj razradi ekonomskih i inih učinaka pristupa se u posljednjem poglavlju ovoga rada.

U kontekstu djelovanja LAG-ova, svakako je važno osvrnuti se na kriterije prihvatljivosti. Oni zapravo određuju neke minimalne uvjete koje isti moraju zadovoljiti, a pri tome se uzimaju kao šira analiza njihovih obilježja i specifičnosti.

2.3.KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI

Za osnivanje lokalnih akcijskih grupa važno je ispuniti, to jest zadovoljiti određene kriterije. Riječ je o onima koji podržavaju osnovna načela i ciljeve razvojnih strategija i planova onih područja na kojima se iste osnivaju, a koji za cilj imaju reduciranje nedostataka, otklanjanje problema i realizaciju ciljeva, kako onih ekonomskih, tako i socijalnih te ekoloških.

Shodno navedenom, smatra se ispravnim tvrditi da kriteriji prihvatljivosti imaju za cilj, pored ostaloga, osigurati podršku održivom razvoju, a na taj način objedinjuju sve tri dimenzije ovoga koncepta. Detaljnije o tome raspravljati će se i u narednim poglavljima ovoga rada, pri analizi učinaka i primjera lokalnih akcijskih grupa.

Kriteriji prihvatljivosti lokalnih akcijskih grupa odnose se na sljedeće (AZRRI, 2018; LAG Frankopan, 2018):

- Učešće predstavnika javne uprave ograničeno je na 20-50% predstavnika u upravnim tijelima lokalne akcijske grupe;
- Sudjelovanje, odnosno integriranje žena određeno je minimalnom kvotom od 30% u upravnim tijelima;
- Presudno je poticanje integracije mladih u članstva upravnih tijela lokalne akcijske grupe;
- Većina programa i aktivnosti istih financirana je od strane programa za ruralni razvoj;
- Odabrane lokalne akcijske grupe moraju obuhvaćati teritorij koji je usklađen s određenim kriterijima, odnosno ljudskim, financijskim i ekonomskim resursima za potporu strategiji održivog razvoja;
- Lokalna akcijska grupa javlja se i djeluje kao udruga koja je utemeljena na postojećem nacionalnom Zakonu o udrugama ili nekom drugom odgovarajućem zakonu ili drugom aktu unutar predmetnog zakonodavnog okvira;
- Upravno tijelo lokalne akcijske grupe predstavlja i zastupa interese svih javnih i privatnih skupina područja i pripadajućeg ruralnog stanovništva, a pri tome mora osigurati sudjelovanje od minimalno 50% onih članova koji čine gospodarske partnere i civilno društvo;
- Upravno tijelo ovoga udruženja mora biti u svojem radu reprezentativno, nediskriminirajuće i orijentirano ka osiguranju dobne raznolikosti i ravnopravnosti spolova;
- LAG mora predložiti integriranu lokalnu razvojnu strategiju, koja će biti utemeljena na smjernicama njegova upravnog tijela;
- Lokalne akcijske grupe u svojem radu moraju provoditi lokalne razvojne strategije i upravljati javnim sredstvima na odgovoran, pravedan i reprezentativan način.

Smatra se da su definiranim kriterijima prihvatljivosti lokalnih akcijskih grupa specificirana osnovna obilježja istih, kao i dočarane temeljne funkcije u kontekstu

njihova rada i ostvarenja različitih pozitivnih učinaka na nekom teritoriju i u okviru neke zajednice.

Ovime se zapravo zaokružuje predmetno poglavlje, koje je u funkciji pojmovnog određenja predmetnog udruženja. Nakon šireg uvoda u samu problematiku rada, u nastavku istoga, odnosno u narednom poglavlju pristupa se analizi hrvatskih lokalnih akcijskih grupa.

3. LOKALNE AKCIJSKE GRUPE U HRVATSKOJ

U Republici Hrvatskoj lokalne akcijske grupe imaju iznimnu ulogu i značaj. To se prvenstveno odražava kroz njihov doprinos ruralnom razvoju, a u kontekstu sudjelovanja u programu LEADER, o kojem se detaljnije raspravlja u ovome poglavlju rada.

Osim značaja lokalnih akcijskih grupa u navedenom, svakako treba istaknuti da one u Hrvatskoj doprinose realizaciji brojnih nacionalnih strateških ciljeva, čime polučuju pozitivne ekonomske i ine učinke. Time se dodatno potvrđuje njihova iznimna uloga te opravdava potreba za intenzivnijom podrškom njihovu djelovanju i razvoju.

U Hrvatskoj danas ima značajan broj LAG-ova, koji imaju zavidan udio u ukupnom teritoriju i stanovništvu Hrvatske, a njihov broj bilježi kontinuitet u rastu. Vjeruje se da će se taj trend nastaviti i u budućnosti. Kako bi njihov značaj u Hrvatskoj bio jasniji, u ovome poglavlju, pored ostaloga, analiziraju se i odabrani primjeri LAG-ova u ovoj državi.

3.1. PRISTUP LEADER

U okviru predmetne problematike, ne samo na primjeru Hrvatske, već generalno, posebnu važnost ima LEADER program. Naime, godine 1987. provedena je reforma strukturnih fondova i uveden je koncept „Inicijativa zajednice“ u Europskoj uniji (European Commission, 2018). Taj pothvat omogućio je Komisiji da osigura dostatnu razinu financijskih sredstava za provedbu mjesta od posebnog interesa, među kojima su i oni u okviru inicijative LEADER. O čemu je konkretno riječ, slijedi detaljnije u nastavku.

Ovaj program ili inicijativa javlja se u kontekstu Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije. Točnije, o njemu se počinje raspravljati 1991. godine, kada je provedena jedna od reformi ove politike. LEADER (fr. *Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale*) program može se definirati kao krovni i

sveobuhvatni program razvoja ruralnih područja, što opravdava njegovu pojavnost u okviru Zajedničke poljoprivredne politike, koja se između ostaloga zasniva na promicanju i razvoju ruralnih područja na održivi način. Također, ispravno je tvrditi da je riječ o inicijativi ovoga karaktera, koja se odnosi na potporu projektima ruralnog razvoja koji se pokreću na lokalnoj razini u svrhu revitalizacije ruralnih područja, ali i stvaranja novih radnih mjesta te unapređenja kvalitete života ljudi na ovim područjima (European Commission, 2018).

U današnjici se ovaj program najjednostavnije definira kao program ruralnog razvoja na području Europske unije. Nerijetko se brojni znanstvenici i ostali dionici kritički osvrću na njegovu implementaciju, a pri tome se pristupa razmatranju djelovanja i učinaka lokalnih akcijskih grupa, kao nositelja istoga. Uzimajući u obzir obilježja, članove i ostale specifičnosti ovoga programa u Hrvatskoj, smatra se da su upućene kritike neutemeljene, te da isti rezultira brojnim koristima.

Naime, LEADER pristup oslanja se na izradu i provedbu Lokalnih razvojnih strategija (LRS). One su posebno značajne jer osiguravaju provedbu gospodarske i socijalne kohezije, što i jesu neke od osnovnih vrijednosti na kojima počiva Europska unija. Njih provode lokalne akcijske grupe i u okviru toga odražava se njihova važnost. Slijedom navedenoga, lokalne akcijske grupe javljaju se kao udruženja, koja u okviru ovoga programa, bivaju nositelji izvedbe lokalnih razvojnih strategija, ali i osiguravatelji izravne potpore lokalnim dionicima i projektima nacionalnih programa ruralnog razvoja (Lukić, Obad, 2016). Cjeloviti prikaz onoga što LEADER zaista predstavlja slijedi u nastavku (Slika 1.).

Slika 1. LEADER program

Pristup lokalnom razvoju temeljen na lokalnim obilježjima i resursima – pristup odozdo.

Pristup koji okuplja i potiče lokalne dionike.

Odgovor na nedovoljno učinkovite pristupe lokalnom razvoju do ranih 90-ih usmjeren na poljoprivredu.

Izvor: Izrada autora prema: European Commission (2018.) LEADER Gateway. Dostupno na: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/en/leader_en.html. Datum posjete: 08.02.2018.; LMH (2018.) LEADER. Dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>. Datum posjete: 08.02.2018.

Slijedom navedenoga, vidljivo je da je riječ o pristupu, odnosno konceptu razvoja lokalnih zajednica, koji je u ovlasti lokalnih akcijskih grupa, a nadležan je za reguliranje mnogih dosadašnjih razvojnih nepravilnosti, pogrešnih praksi i neodrživih načela razvoja.

Ovaj program na razini Europske unije razvijao se kroz nekoliko faza. U tom kontekstu riječ je o evolucijskom tijeku istoga, koji se prikazuje u nastavku (Slika 2.).

Tablica 2. Evolucijski tijek programa LEADER

Faza	Trajanje	Fondovi/izvori financiranja	Proračun (EUR)	LAG-ovi
LEADER I	1991.-1993.	EAGGF (vodeći), ESF, ERDF	450 milijuna	217
LEADER II	1994.-1999.	EAGGF (vodeći), ESF, ERDF	1.7 milijarde	821
LEADER +	2000.-2006.	EAGGF	2.1 milijarde	893 (EU-15) + 250 (+EU-6)
LEADER (4. os)	2007.-2013.	EAFRD	5.5 milijarde (6% EAFRD)	2200 (EU-27)
CLLD	2014.-2020.	ESI fondovi	Min. 5% EAFRD	Više od 3000

Izvor: LMH (2018.) LEADER. Dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>. Datum posjete: 08.02.2018.

Slijedom navedenog, LEADER inicijativa razvijala se kroz 5 faza, od 1991. godine sve do danas. Vidljivo je da je tijekom evolucije njezin broj članova, odnosno broj uključenih LAG-ova bilježio rast, kao i vrijednost proračuna. Također, u prethodnoj tablici iskazani su i izvori financiranja, odnosno fondovi EU iz kojih su se povlačila financijska sredstva za financiranje predmetnih projekata i realizaciju postavljenih ciljeva. Može se tvrditi da je najnaprednije razdoblje razvoja ono posljednje, u kojem su na raspolaganju sredstva iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova, a broj LAG-ova prelazi brojku od 3 000. U budućnosti se očekuje nastavak razvoja ove inicijative uz povećanje svih parametara.

U kontekstu razvoja ove inicijative, važno je pristupiti određenju CLLD mehanizma. Naime, CLLD (engl. *Community Led Local Development*) odnosi se na lokalni razvoj pod vodstvom zajednice. Točnije, riječ je o mehanizmu za uključivanje partnera na lokalnoj razini, a pri tome se misli i na predstavnike civilnog društva i lokalne gospodarske dionike. Oni se integriraju u izradu i provedbu integrirane lokalne strategije, koja pomaže njihovom području u prijelazu k održivoj budućnosti (LMH, 2018).

Ovaj se mehanizam provodi putem integriranih i multisektorskih strategija lokalnog razvoja, a koje su formirane na način da uvažavaju lokalne potrebe i potencijale, a također i uključuju inovativne razvojne mogućnosti u lokalnom kontekstu, umrežavanje te suradnju. Detaljnije o ovoj mreži i njezinu razvoju na području Hrvatske slijedi u nastavku poglavlja.

3.2. LEADER I CLLD

Prema definiciji, LEADER mreža Hrvatske je nacionalna nevladina asocijacija lokalnih akcijskih grupa i ostalih potpornih organizacija/institucija, koje dolaze isključivo iz javnog i civilnog sektora, za razvoj ruralnih područja. One djeluju na nacionalnoj razini i pružaju stručnu pomoć lokalnim akcijskim grupama te multisektorskim razvojnim dionicima (Lukić, Obad, 2016).

Na teritoriju Hrvatske, ova mreža osnovana je 12. travnja 2012. godine, točnije nešto prije samoga pristupanja države Europskoj uniji, a na inicijativu 20 lokalnih akcijskih grupa, 7 institucija i organizacija nacionalne razine djelovanja (Bajo, Jurlina Alibegović, 2008, 266). Osnovana je u Karlovcu, a od tada do danas bilježi sve veći broj članova, odnosno može se govoriti o njezinu kontinuiranom razvoju.

Godine 2015. LEADER mrežu Hrvatske činilo je 38 LAG-ova i 9 uglednih nacionalnih znanstvenih institucija te organizacija nadležnih za ruralni razvoj. Od ukupnog broja LAG-ova, njih 30 odobreno je za provedbu Mjere 202 IPARD programa 2007.-2013., odnosno 70% svih odobrenih LAG-ova u Hrvatskoj (LMH, 2018). Kako bi realno stanje u svezi njihove razine razvijenosti u Hrvatskoj bilo jasnije, ističu se sljedeći podaci (LMH, 2018.):

- U Hrvatskoj postoji 56 LAG-ova;
- Oni obuhvaćaju površinu od 52 190,05 km², 92,30% ukupne površine Hrvatske.
- Na području LAG-ova živi 2 446 567 stanovnika, što čini 57,10% ukupnog stanovništva Hrvatske;
- Hrvatski LAG-ovi obuhvaćaju 531 jedinicu lokalne samouprave (121 grad i 410 općina), što čini 95,50% ukupnog broja jedinica lokalne samouprave u Hrvatskoj.

Pored nekih osnovnih saznanja o ovoj inicijativi, u okviru iste, odnosno njezina razvoja na razini EU, a time i Hrvatske, važno je osvrnuti se i na CLLD mehanizam, o kojim je već bilo riječi u prethodnom dijelu poglavlja.

Za razdoblje od 2014. do 2020. godine, CLLD se provodi u Hrvatskoj kroz Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj. Za njega je izdvojeno 3% ukupnih sredstava, odnosno 67,5 milijuna eura (Odras, 2018). Nakon ovog razdoblja, u kasnijoj fazi, predviđeno je uključivanje i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, a to sadržano i specificirano u Partnerskom sporazumu između Republike Hrvatske i Europske komisije za korištenje ESI fondova za rast i radna mjesta za tekuće razdoblje, odnosno od 2014. do 2020. godine.

Vrlo je važno istaknuti kako se CLLD zasniva na osam načela, a to su (Odras, 2018):

- Razvoj utemeljen na značajkama lokalnog područja;
- Pristup odozdo prema gore - prema stvarno iskazanim potrebama lokalnih dionika;
- Lokalna javno-privatna partnerstva - provedba putem Lokalnih akcijskih grupa;
- Inovativan pristup lokalnom razvoju;
- Integrirani i multisektorski pristup;
- Umrežavanje;
- Suradnja;
- Decentralizirana administracija (isporuka projekata preko LAG-ova).

Predmetna načela zapravo obilježavaju ovaj mehanizam, ali jednako tako ukazuju i na njegov osnovni cilj. On se ogleda u stvaranju više razine učinkovitosti programa LEADER, u kontekstu potpore inovacijama i lokalnom upravljanju, uz prethodno istaknute ciljeve i svrhu istoga. Prema tome, može se sagledati najjednostavnije kao mehanizam potpore ovome programu.

Kao takav, ovaj mehanizam fokusiran je na konkretno sub-regionalno područje, a vođen je zajednicom, odnosno lokalnom akcijskom grupom u kojoj su zastupnici lokalnih i privatnih društveno-ekonomskih interesa, prema navedenim kvotama i

ostalim specifičnostima. Isti se u praksi provodi na temelju integrirane i višesektorske područno, odnosno lokalno utemeljene razvojne strategije, koja odražava i zastupa lokalne potrebe i potencijale. Osnovni cilj je promicanje inovativnosti, umreženosti i suradnje.

Slijedom navedenoga, za djelovanje CLLD-a mogu se konkretizirati sljedeće činjenice (Odras, 2018):

- Jačanje uloge lokalnih razvojnih strategija, centralnog alata za razvoj kroz oblikovanje i implementaciju;
- Osnaživanje LEADER pristupa, ali i slobode lokalnih akcijskih grupa u odabiru projekata koji najbolje podržavaju planirani razvoj;
- Jasna podjela zadaća među nadležnim tijelima i lokalnim akcijskim grupama;
- Snažniji fokus prema animaciji i jačanju kapaciteta;
- Intenziviranje partnerskog i participacijskog pristupa;
- Racionalizacija transnacionalne suradnje prema jasno definiranim potrebama;
- Jačanje alata umrežavanja između lokalnih akcijskih grupa i na razini Europske unije;
- Osiguranje mogućnosti ruralnim područjima da kvalitetno provedu u praksi integrirane i multisektorske razvojne strategije;
- Unapređenje ruralno-urbanih i ruralno-obalnih veza;
- Poboljšanje intervencija koje se odnose na društvena pitanja na područjima provedbe LEADER programa, odnosno na razini lokalnih akcijskih grupa.

U svrhu jednostavnije provedbe ovoga mehanizma, a uvažavajući diversificirana obilježja i potrebe sub-regionalnih područja, Europska komisija izdala je objavu i vodiče za pojedine kategorije dionika koji su integrirani u ruralni razvoj. u okviru toga iznose se praktični alati i sugestije lokalnim akcijskim grupama, a gradovi i organizacije također se potiču na veći angažman u svezi društvenih pitanja i problema, za čije unapređenje CLLD nudi moguća rješenja (Novota et al., 2009, 71).

Također, važno je istaknuti kako države članice, u okviru spomenutog Partnerskog sporazuma, samostalno određuju kada i na koji način će provoditi ovaj mehanizam. Pri tome je korištenje Poljoprivrednog fonda obvezno, a o mogućem korištenju ostalih

fondova države same odlučuju. One države koje odaberu više potpora, odnosno fondova za provedbu ovoga mehanizma, poseban odbor brine o koordiniranom financiranju lokalnih razvojnih strategija.

3.3. ODABRANI PRIMJERI

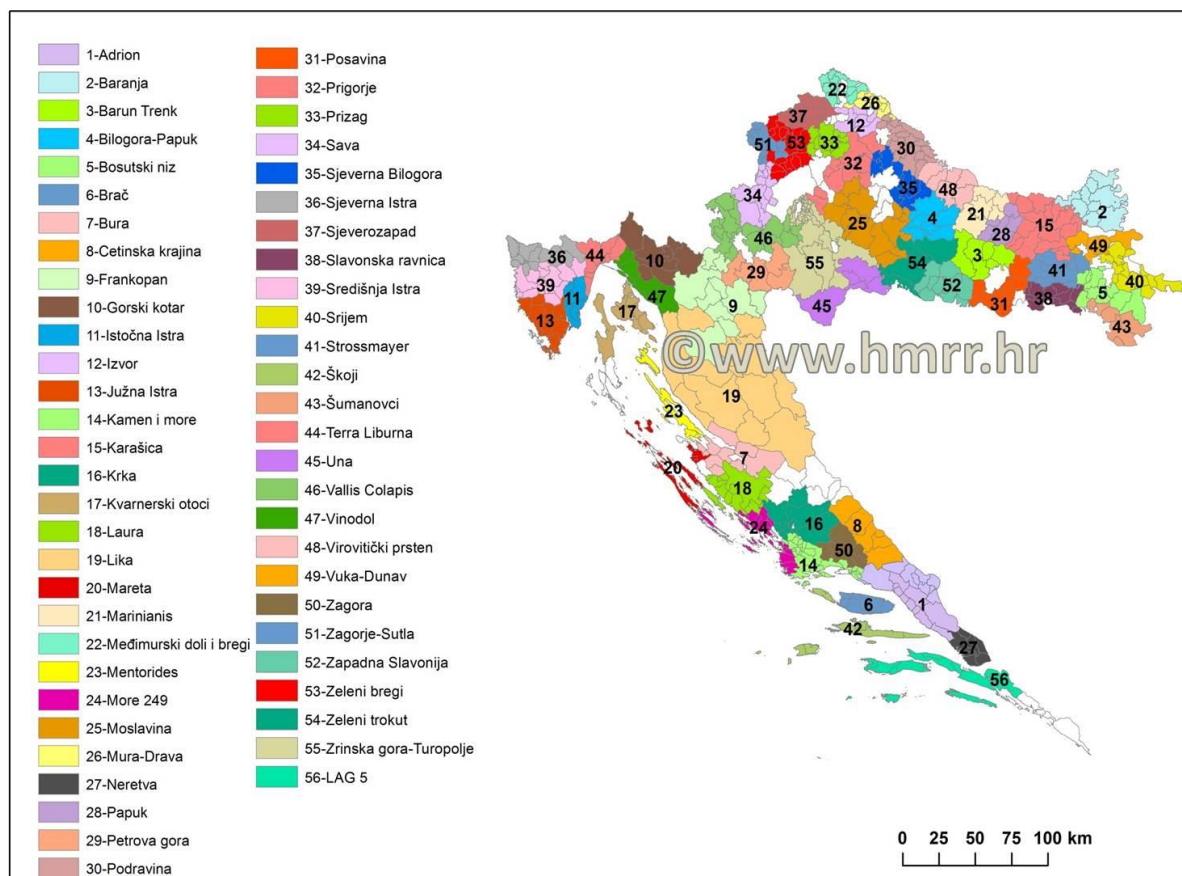
U ovome dijelu poglavlja pristupa se analizi odabranih primjera LAG-ova u Hrvatskoj, no daje se osvrt i na FLAG-ove. S obzirom da je u prethodnom poglavlju bilo riječ o tome što LAG-ovi predstavljaju, u ovome dijelu važno je dati osvrt na FLAG-ove.

Najjednostavnije je reći da FLAG predstavlja lokalnu akcijsku grupu u ribarstvu (engl. Fisher LAG). Riječ je o takvom obliku partnerstva koje se ostvaruj između nositelja ribarskog sektora i ostalih lokalnih dionika iz privatnog i javnog sektora. Cilj je pri tome, kao i na primjeru LAG-a, osigurati održivi razvoj ribarstva i marikulture uz zadatak izrade i provedbe zajedničke strategije za konkretno područje (HMRR, 2018).

Ovi oblici suradnje koriste sredstava potpore na jednako način kao i kod prethodnog primjera, a iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, koja su namijenjena ribarstvenim i akvakulturnim područjima koja su regulirana Operativnim programom za pomorstvo i ribarstvo za programsko razdoblje od 2014. do 2020. godine.

Danas u Hrvatskoj postoji 14 FLAG-ova, a njihov broj kontinuirano raste. U nastavku se daju neki od primjera LAG-ova i FLAG-ova u Hrvatskoj. pregled odabranih primjera LAG-ova u Hrvatskoj daje se u nastavku (Slika 2.).

Slika 2. Prikaz LAG-ova u Hrvatskoj

Izvor: HMRR (2018.) Hrvatski LAG-ovi. Dostupno na: http://www.hmrr.hr/media/4564/hrvatski_lag-ovi_watermark.png. Datum posjete: 09.02.2018.

U Hrvatskoj danas postoji 56 LAG-ova, a oni obuhvaćaju 531 jedinicu lokalne samouprave, točnije 121 grad i 410 općina. Riječ je o obuhvatu od 95,5% ukupnog broja jedinila lokalne samouprave u Hrvatskoj. Smatra se da će u budućnosti oni nastaviti svoj razvoj, čime se očekuje i rast njihova broja. Pregled FLAG-ova na jednaki način slijedi u nastavku (Tablica 3.).

Tablica 3. Odabrani primjeri FLAG-ova u Hrvatskoj

FLAG	OPIS
<p>Alba</p> 	<p>Obuhvat: 5 JLS u Istarskoj županiji Grad: Labin Općine: Raša, Kršan, Pićan i Sv. Nedelja Broj stanovnika (2011.): 22 590 Datum registracije: 13. siječnja 2016.</p>
<p>Galeb</p> 	<p>Obuhvat: 6 JLS u Šibensko-kninskoj županiji Gradovi: Skradin, Vodice Općine: Tribunj, Tisno, Murter-Kornati, Pirovac Broj stanovnika (2011.): 21 304 Datum registracije: 2. lipnja 2016.</p>
<p>Lagur Istarski Švoj</p> 	<p>Obuhvat: 7 JLS u Istarskoj županiji Gradovi: Pazin, Poreč Općine: Funtana, Tar-Vabriga, Tinjan, Višnjan i Vrsar Broj stanovnika (2011.): 34 368 Datum registracije: 17. studenog 2016.</p>
<p>FLAG Lostura</p> 	<p>Obuhvat: 5 JLS u Zadarskoj županiji Grad: Biograd na Moru Općine: Sv. Filip i Jakov, Pakoštane, Pašman, Tkon Broj stanovnika (2011.): 17 143 Datum registracije: 09. listopada 2014.</p>
<p>Pinna Nobilis</p> 	<p>Obuhvat: 6 JLS u Istarskoj županiji Gradovi: Umag, Novigrad, Buje Općine: Brtonigla, Grožnjan i Oprtalj Broj stanovnika (2011.): 26 206 Datum registracije: 19. kolovoza 2016.</p>

Izvor: HMRR (2018.) Hrvatski FLAG-ovi. Dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/hrvatski-flag-ovi/>. Datum posjete: 09.02.2018.

Nakon analize odabranih primjera LAG-ova i FLAG-ova u Hrvatskoj, kao i njihova generalnog značaja, smatra se potrebnim pristupiti detaljnoj analizi njihova učinaka, što predstavlja središnju problematiku ovoga rada. Slijedom navedenoga, u nastavku slijedi poglavlju u svezi utjecaja LAG-ova na razvoj hrvatskog gospodarstva.

4. UTJECAJ LAG – ova NA RAZVOJ GOSPODARSTVA U HRVATSKOJ

Svako nacionalno gospodarstvo, a tako i ono hrvatsko, raspolaže sa specifičnim razvojnim potencijalom, koji se prvenstveno odražava kroz raspoložive resurse i komparativne prednosti istoga. Na primjeru Hrvatske može se primarno govoriti o Jadranskom moru i razvedenoj obali, prirodnim bogatstvima i redom dalje.

Jednako tako, osim brojnih prednosti i iznimnog razvojnog potencijala, nacionalna gospodarstva svakodnevno se suočavaju s brojnim problemima koji čine ograničavajuće čimbenike njihova razvoja. Na primjeru Hrvatske može se govoriti o dugogodišnjim problemima među kojima su neravnomjerni razvoj pojedinih područja, posebice onih ruralnih dijelova, koji unatoč iznimnom potencijalu ozbiljno zaostaju za razvojem ostalih područja. Pored toga, treba spomenuti i visoke stope nezaposlenosti, osobito u ovim područjima, iseljavanje mladih i obrazovanih ljudi, demografske problema i slično.

Smatra se da lokalne akcijske grupe imaju iznimnu snagu u polučivanju pozitivnih učinaka s gledišta gospodarskog razvoja, ne samo onoga u ruralnim dijelovima, već i šire. U tom smislu, one se sagledaju kao instrumenti ili alati za reduciranje brojnih problema i nedostataka, te maksimiziranje prilika i koristi u kontekstu razvoja nacionalnog gospodarstva, a na ovome primjeru misli se na gospodarstvo Hrvatske.

4.1. UČINCI NA RURALNI RAZVOJ

O pozitivnom utjecaju lokalnih akcijskih grupa na ruralni razvoj neke države nije potrebno opsežno raspravljati, s obzirom na dane definicije ovoga pojma. Pri tome se misli na činjenicu da je istaknuto nekoliko puta kako je riječ o partnerstvima koja su nositelji ruralnog razvoja u nekoj državi, a kroz pripadajući fond Europske unije provode brojne razvojne projekte na tim područjima. Slijedom navedenoga, LAG-ovima je do sada isplaćena izdašna svota financijskih sredstava iz fondova EU, a za potrebe provedbe različitih razvojnih projekata u okviru ruralnog razvoja. Svi oni imali

su brojne specifične ciljeve, a rezultirali su unapređenjem stanja na ovome području, kroz različite aspekte (Europski fondovi, 2015).

U Hrvatskoj, kao što je i istaknuto, postoji značajan broj LAG-ova, a njihove misije i ciljevi uglavnom su vrlo slični, ako ne i isti. Generalno se može tvrditi da je njihov primarni pozitivni utjecaj na ruralni razvoj očitovan kroz promicanje i provedbu održivog razvoja, kao imperativa suvremenoga doba. U tom smislu, ova partnerstva doprinose unapređenju inicijativa i interesa od značaja za razvoj područja LAG-a. pored toga, njihov pozitivni utjecaj očitovan je i kroz (LAG Izvor, 2018):

- Pripremu područja za korištenje strukturnih fondova Europske unije;
- Djelovanje u skladu s načelima programa LEADER;
- Razvijanje sinergije i umrežavanje na ruralnim područjima i šire;
- Poticanje kvalitetne komunikacije i suradnje među svim dionicima, a s ciljem ostvarenja općih koristi svih skupina;
- Izgradnja identiteta i unapređenje kvalitete života na ruralnim područjima;
- Povezivanje tradicijske i kulturno-povijesne baštine te inovacija koje se temelje na specifičnoj atrakcijskoj osnovi ruralnih područja i slično.

Slijedom navedenoga, može se govoriti o multidimenzionalnom pozitivnom djelovanju ovih partnerstava na razvoj ruralnih područja. Ukoliko se uzme sve navedeno u obzir, smatra se da se razvojem ruralnih dijelova i ostvarenjem navedenih prednosti utječe generalno na razvoj nekog gospodarstva, čime se zadire šire u pozitivne utjecaje na ekonomski, socio-kulturni i ini aspekt.

Osim generalnih ciljeva lokalnih akcijskih grupa, a u kontekstu ruralnog razvoja, moguće je govoriti i o onim specifičnim, koji mogu oscilirati ovisno o područjima, odnosno specifičnostima LAG-a. Neki od primjera specifičnih ciljeva su sljedeći (APPRRR, 2018):

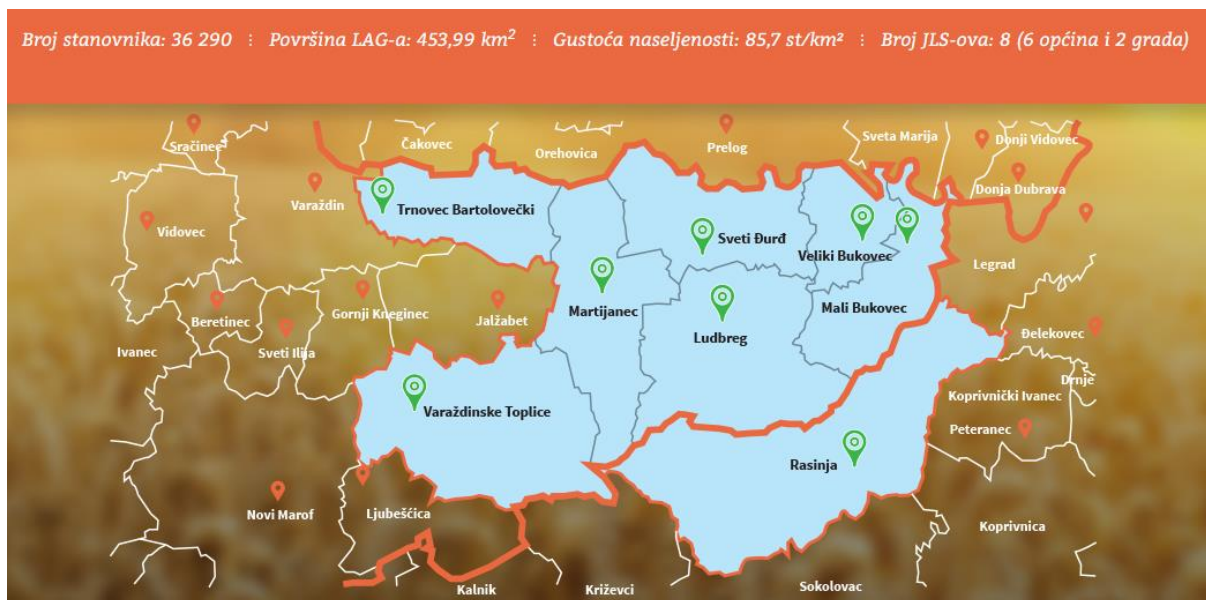
- Podizanje kvalitete poljoprivredne proizvodnje u svrhu unapređenja konkurentnosti;
- Unapređenje i razvoj ekološke svijesti stanovništva, valorizacija i revitalizacija ruralnih predjela;
- Očuvanje ekosustava i unapređenje kvalitete života u ruralnim dijelovima;
- Orijentacija prema korištenju obnovljivih izvora energije;

- Racionalno iskorištavanje prirodnih resursa i alokacija istih;
- Poticanje razvoja nepoljoprivredne djelatnosti u ruralnim područjima;
- Povezivanje različitih sektora;
- Otvaranje novih i boljih radnih mjesta;
- Oživljavanje ruralnih područja i slično.

Kako bi navedeno bilo jasnije, u nastavku se analiziraju aktivnosti odabranog primjera LAG-a u Hrvatskoj, a koje odražavaju njegov učinak na ruralni razvoj, to jest održivi ruralni razvoj područja.

Kao ogledni primjer uzima se lokalna akcijska grupa Izvor. Riječ je o zajednici koja je odraz partnerstva odgovornih ljudi koji integrirano participiraju u ostvarenju bolje kvalitete života, putem racionalnog korištenja resursa i uravnoteženog razvoja zajednice, uz poštivanje temeljnih kulturnih i tradicijskih vrijednosti (LAG Izvor, 2018.). Prikaz istoga slijedi u nastavku (Slika 3.).

Slika 3. LAG Izvor

Izvor: LAG Izvor (2018.) Opći podaci i kontakt. Dostupno na: <http://www.lag-izvor.eu/#podaci>. Datum posjete: 09.02.2018.

Aktivnosti ove lokalne akcijske grupe, osim generalnih, odražavaju se kroz brojne specifične zadaće i odgovornosti, koje su sukladne specifičnostima ovoga prostora,

potencijalu i realnim potrebama. One se mogu sagledati kroz sljedeće aktivnosti koje potiču ruralni razvoj, a misli se na (LAG, Izvor, 2018):

- Jačanje sposobnosti lokalnih dionika – projektno razmišljanje, partnersko provođenje aktivnosti, financijsko upravljanje projektima i slično;
- Okupljanje lokalnih aktera – organiziranje sastanaka ili radionica s ključnim dionicima iz više lokalnih zajednica u svrhu njihova povezivanja;
- Analiza područja – identificiranje postojećih resursa i komparativnih prednosti područja LAG-a kao temelja za formiranje lokalne razvojne strategije i osiguranje održivog ruralnog razvoja;
- Identificiranje postojećih aktivnosti/inicijativa – eliminiranje opasnosti od ponavljanja postojećih procesa i poticanje onih novih razvojnih inicijativa;
- Stvaranje partnerstva „Pristup odozdo“ - zahtijeva da se o procesu informira šira zajednica te da se uključi u proces analize jakih i slabih strana ruralnog kraja i identificiranje potreba i očekivanja;
- Priprema i provedba strategije ruralnog razvoja prema načelima i vrijednostima koncepta održivosti.

U kontekstu ovih aktivnosti, smatra se ispravnim nadovezati se, pored učinaka na ruralni razvoj, na brojne ekonomske, socio-kulturne i ekološke učinke ovih partnerstava. Pri tome se ukazuje zapravo na njihovu međusobnu povezanost i uvjetovanost. Detaljnije o njima, pojedinačno slijedi u nastavku ovoga poglavlja.

4.2. EKONOMSKI UČINCI

Smatra se da se iz analize utjecaja lokalnih akcijskih grupa na ruralni razvoj mogu iščitati redom ekonomski, socio-kulturni i ekološki učinci. To se vrlo jednostavno potvrđuje navedenim činjenicama u svezi navedenoga, kao i aktivnosti koje su istaknute na primjeru LAG Izvora, a vrijede i za ostale LAG-ove u Hrvatskoj.

U kontekst analize pozitivnih učinaka lokalnih akcijskih grupa, važno je istaknuti kako su pojedine skupine ovih učinaka međusobno povezane i kao takve uvjetovane. O tome je već bilo riječi, a u ovome poglavlju to se nastoji i potvrditi. S obzirom na istaknute koristi djelovanja LAG-ova u kontekstu ruralnog razvoja, evidentno je kako

se ovim putem aktivira stvarni potencijal ruralnih područja, a to svakako doprinosi aktivaciji čitavog nacionalnog gospodarstva i poticanju pozitivnih učinaka, ekonomskih, socio-kulturnih i ekoloških. Riječ je o skupinama koje se odnose na održivi razvoj kao cjelinu pa je ispravno tvrditi da lokalne akcijske grupe pozitivno utječu na aktiviranje održivog gospodarskog razvoja generalno.

U okviru ekonomskih učinaka, može se govoriti o nekim općim koristima, a konkretnije je riječ o unapređenju kretanja osnovnih makroekonomskih pokazatelja ovih područja, a time i onih na razini države, odnosno njezina nacionalnog gospodarstva. Pri tome se misli na učinke poput povećanja zaposlenosti i smanjenja nezaposlenosti, poticanja rasta bruto domaćeg proizvoda i bruto domaćeg proizvoda po stanovniku, povećanje proizvodnosti, unapređenje izvozne orijentiranosti i pozitivan učinak na vanjsko trgovinsku bilancu, te redom dalje.

Lokalne akcijske grupe imaju za cilj osiguranje skladnog razvoja ruralnih područja, a time i unapređenje onoga na razini države, uz posebnu orijentaciju ka prosperitetnom, zdravom i komfornom životu stanovnika ruralnih područja. U tom kontekstu djeluje se u smjeru (Vinščak, 2016):

- Poticanja ostanka na selu;
- Osiguranja redovnih primanja ruralnom stanovništvu;
- Osiguranja prihvatljivog životnog standarda ove populacije;
- Otvaranja novih radnih mjesta;
- Poticanja gospodarskih investicija;
- Poduzimanja konkretnih mjera u korist malih i srednjih poduzeća;
- Pomoći poljoprivredi u određenim regijama koje raspolažu najpogodnijim uvjetima za ovu proizvodnju i slično.

Poticanjem ravnomjernog, održivog i kvalitetnog razvoja ruralnih područja, LAG-ovi utječu na brojne koristi koje se odražavaju u različitim segmentima. Kroz djelovanje ovih partnerstava utječe se na razvoj odozdo, što zapravo znači da lokalni stanovnici, koji izvrsno i najbolje poznaju vlastito okruženje i potrebe, imaju mogućnost predvidjeti potencijalno negativne utjecaje i predložiti mjere za njihovo reduciranje. Time se minimiziraju ekonomski i ini nedostaci i prijetnje iz okruženja, a nastoje

iskoristiti snage i prilike. Prema tome, doprinos ostvarenju pozitivnih ekonomskih učinaka odražava se kroz sposobnost i mogućnost lokalne zajednice da sama predloži i odabere smjer razvoja svojega područja.

Pozitivne ekonomske učinke ovih partnerstava moguće je identificirati na svim primjerima LAG-ova u Hrvatskoj, a za potrebe ovoga rada, kao ogledni primjer uzima se LAG Marinianis. Isti nastaje kao rezultat provedbe IPA programa prekogranične suradnje Mađarske i Hrvatske „Zajednička regionalna i ekonomska strategija razvoja područja Slatina-Szgitevar“ (LAG Marinianis, 2018). Obuhvaća slatinski kraj, za koji je uspostavljena zajednička razvojna strategija.

Ovo partnerstvo osnovano je 12. studenog 2011. godine, a danas egzistira kao neprofitna udruga s više od 60 članova. Njezini osnivači su jedinice lokalne samouprave, gospodarski subjekti, javne ustanove i fizičke osobe s područja grada Slatine i okolnih općina i to Nove Bukovice, Spoje, Čađavice i Voćina. Prostorno obuhvaća područje od 782,67 km², a broji 23 632 stanovnika u 70 naselja (LAG Marinianis, 2018).

Osnovni ciljevi ove lokalne akcijske grupe, a koji ujedno odražavaju i pozitivne ekonomske učinke iste odnose se na (LAG Marinianis, 2018):

- Osiguranje protoka informacija i kvalitetne suradnje kao presudnog čimbenika uspješnog poslovanja i planiranja gospodarskog razvoja;
- Poticanje i unapređenje suradnje dionika odgovornih za uspješnu provedbu gospodarskog razvoja;
- Multisektorsko planiranje;
- Dugoročnu orijentaciju prema održivom gospodarskom razvoju;
- Jačanje financijskih i ljudskih kapaciteta kao nositelja ovoga razvoja;
- Povlačenje i usmjeravanje financijskih sredstava iz EU fondova;
- Poticanje investicija, posebice u smjeru otvaranja novih radnih mjesta i unapređenje radnih uvjeta onih postojećih;
- Ulaganje u infrastrukturu i ostale resurse čime se utječe na konačnu kvalitetu proizvoda i poslovanja;
- Poticanje proizvodnje i izvozne orijentiranosti te redom dalje.

Činjenica je da ostvarenje pozitivnih ekonomskih učinaka ovisi o brojnim elementima, odnosno preduvjetima. Pri tome se misli na poznavanje posebnosti područja i planiranje razvoja sukladno istima, uspostavu i razvoj suradnje među dionicima, unapređenje komunikacije i razmjene informacija, orijentaciju prema održivom razvoju, inovativnost, umrežavanje i lokalna partnerstva te slično. S obzirom da LAG-ovi utječu na navedeno, odnosno temelje se na ostvarenju i unapređenju ovih elemenata, jasno je kako izravno utječu na ostvarenje pozitivnih ekonomskih, ali i inih učinaka.

4.3. SOCIO-KULTURNI UČINCI

U okviru programa LEADER, a u kontekstu djelovanja lokalnih akcijskih grupa, nastoji se istaknuti posebnost nekog ruralnog prostora, a naposljetku i posebnih vrijednosti neke države u smislu onih kulturnih, tradicijskih, prirodnih i inih. Isto se vrši putem provedbe brojnih projekata koji imaju posebnu vrijednost u ovome smislu. Pri tome se prvenstveno misli na one projekte koji njeguju tradicijske vrijednosti, a naročito očuvanje i održavanje okoliša (Vinščak, 2016).

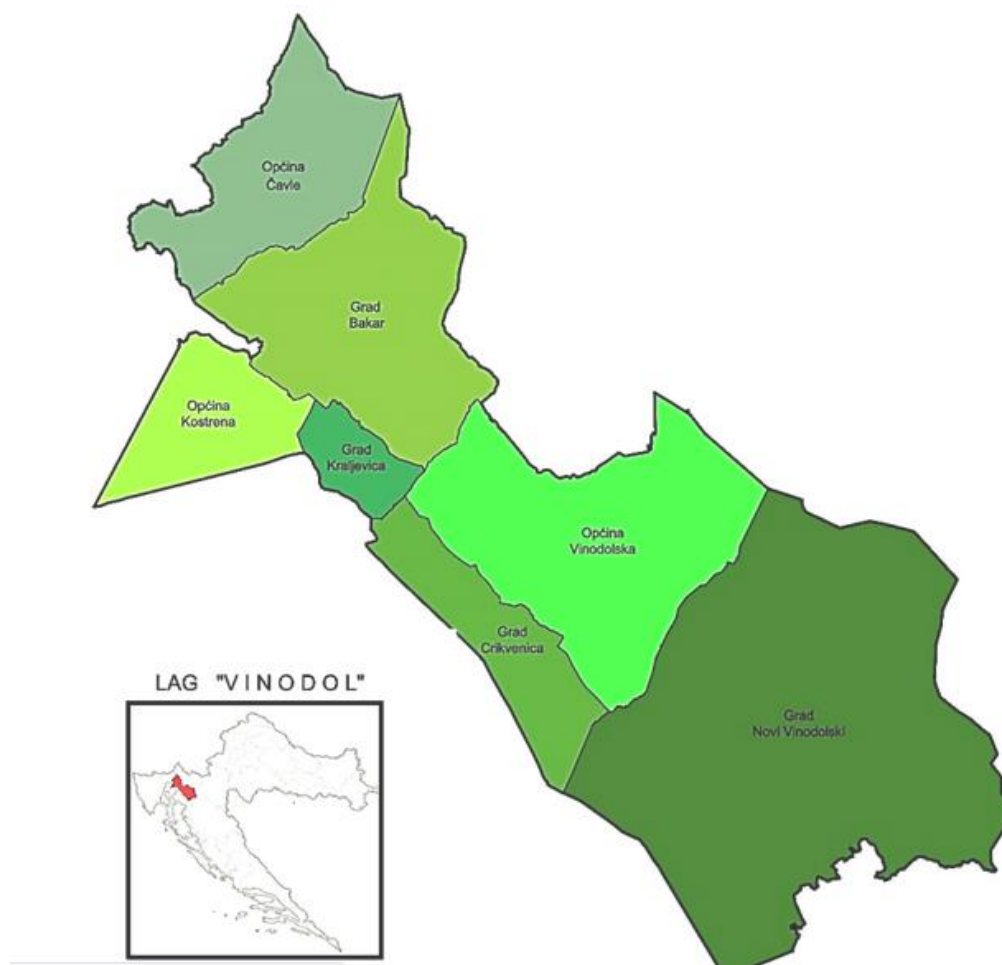
U okviru navedenoga, kao što je i istaknuto, vrlo je važno zadovoljiti i poštivati opće prihvaćena usmjerenja, poput načela održivog razvoja, koje treba provoditi u skladu s lokalnim uvjetima. Podršku tome daju LAG-ovi, a pri tome doprinose realizaciji pozitivnih socio-kulturnih učinaka na nekome području i na razini države. Od specifičnih pozitivnih učinaka ove naravi treba istaknuti sljedeće (Vinščak, 2016):

- Unapređenje obrazovanja pučanstva;
- Promicanje i razvoj cjeloživotnog obrazovanja i prekvalifikacija;
- Promicanje temeljnih vrijednosti ruralnog nasljeđa, od duhovnih do materijalnih;
- Popularizacija prednosti života i očuvanje njegovih vrijednosti;
- Njegovanje afirmativnijeg odnosa spram sela i njegovih vrijednosti te načela života na ovim područjima;
- Izgradnja odnosa ravnopravnosti i međusobnog uvažavanja;
- Otklanjanje svih oblika diskriminacije i slično.

Evidentno je da je ponovno riječ o brojnim pozitivnim učincima koje polučuju lokalne akcijske grupe. Oni imaju poseban značaj u smislu poštivanja osnovnih načela i vrijednosti na kojima se zasniva Europska unija, kao i ostvarenja vodećih strateških ciljeva sveobuhvatne strategije Europa 2020.

Iako svi LAG-ovi ostvaruju pozitivne socio-kulturne učinke, kao i one ostale, za analizu predmetnih kao ogledni primjer uzima se LAG Vinodol (Slika 4.).

Slika 4. LAG Vinodol

Izvor: LAG Vinodol (2018.) Karta LAG-a. Dostupno na: http://lag-vinodol.hr/wp/?page_id=1004. Datum posjete: 10.02.2018.

On obuhvaća sedam jedinica lokalne samouprave, odnosno gradove Crikvenicu, Novi Vinodolski, Bakar i Kraljevicu, općine Kostrenu, Čavle te Vinodolsku općinu.

Prostire se na 683 km², a na tom području obitava 44 109 stanovnika, pri čemu je gustoća naseljenosti istoga 64,58 stanovnika/km² (LAG Vinodol, 2018).

Vrlo je zanimljivo istaknuti da se ova lokalna akcijska grupa okružena s ostalih pet pa zajedno čine sinergiju od šest lokalnih akcijskih grupa u Hrvatskoj. S obzirom na to da sve polučuju zavidne pozitivne učinke, različitog karaktera, potvrđuje se izniman doprinos istih u poticanju gospodarskog i socijalnog razvoja šireg područja, a i onog nacionalnog.

U okviru vodeće lokalne razvojne strategije ove lokalne akcijske grupe, identificirani u brojni ciljevi, među kojima su i oni socio-kulturi, sukladno postojećem potencijalu razvoja, raspoloživoj atrakcijskoj osnovi i ostalim specifičnostima. U tom kontekstu promiče se obrazovanje stanovništva, cjeloživotno učenje i unapređenje kvalitete života. Vrlo je važno istaknuti da su ovi učinci usko povezani s onim ekološkim pa se u ovome radu razmatraju integrirano. Pri tome se navode sljedeće činjenice (LAG Vinodol, 2018):

- Zaštita okoliša i prirodne baštine uz adekvatno valoriziranje iste;
- Promicanje lokalnog identiteta;
- Zaštita kulturno-povijesne baštine;
- Njegovanje tradicije bavljenja turizmom uz ostvarenje pozitivnih ekonomskih i socio-kulturnih učinaka;
- Okretanje ka kvalitetnijem iskorištavanju energetskog potencijala područja;
- Korištenje obnovljivih izvora energije – područje Natura 2000;
- Održivo gospodarenje okolišem;
- Razvoj selektivnih oblika turizma;
- Reduciranje demografskih problema poput starenja stanovništva, depopulacije i siromaštva te ostalo.

Kao što je već i istaknuto, svi navedeni, kao i ostali učinci, ostvaruju se putem provedbe brojnih projekata koji su sufinancirani iz fondova Europske unije, a čiji broj konstantno raste.

4.4. EKOLOŠKI UČINCI

Prilikom analize učinaka lokalnih akcijskih grupa, posljednja skupina na popisu su ekološki učinci, no ne i manje važna. O pozitivnim ekološkim učincima intenzivnije se počinje raspravljati s pojavom suvremenoga doba 1980-ih godina. Od tada do danas njihov značaj biva sve veći, a nastavak ovoga trenda očekuje se i u budućnosti.

U okviru ove problematike poseban značaj ima održivi razvoj. Iako on obuhvaća i ostale dimenzije, najčešće se veže uz odgovorno ponašanje spram okoliša. Razlog tome je što se ovaj koncept javlja u vrijeme kada dolazi do opće globalne zabrinutosti u svezi stanja čovjekova okoliša. Tada se javljaju neke nove smjernice poslovanja i života ljudi diljem svijeta, koje uvažavaju nužnost očuvanja okoliša, prije svega.

Već je nekoliko puta istaknuto kako je osnovna svrha lokalnih akcijskih grupa osiguranje održivog ruralnog razvoja. Prema tome, doprinos realizaciji ovih učinaka više je nego očit. Osim što se njihovim djelovanjem potiče održivi razvoj ruralnih područja, doprinosi se ovim učincima i drugim putem. Među brojnim učincima ove naravi svakako treba izdvojiti (Vinščak, 2016):

- Informiranje i obrazovanje dionika o održivom razvoju i ekološkim problemima;
- Očuvanje ruralnih i ostalih područja;
- Zaštita ekosustava;
- Pravedno i ravnomjerno korištenje te alociranje resursa;
- Valorizaciju prirodne i ine atrakcijske osnove;
- Poticanje inovacija u ovome smjeru;
- Investiranje u održivi razvoj;
- Promicanje važnosti korištenja obnovljivih izvora energije, recikliranja i ostalih procesa koji podržavaju održivi razvoj;
- Provedba brojnih projekata koji za cilj imaju promicanje i osiguranje održivog razvoja i gospodarenja;
- Poticanje suradnje među dionicima i njihova participativnog djelovanja te slično.

Na prethodnom primjeru lokalne akcijske grupe Vinodol, istaknute su neke generalne prednosti u kontekstu polučivanja pozitivnih ekoloških učinaka, koji su u bliskoj korelaciji s onim socio-kulturnim. Smatra se da je na ovaj način obrađena problematika svih skupina pozitivnih lokalnih akcijskih grupa, koji utječu na kvalitetniji, dugoročniji i održivi gospodarskih razvoj lokalnih područja, a integrirano potiču i onaj na razini nacionalnog gospodarstva Republike Hrvatske.

5. ZAKLJUČAK

Lokalne akcijske grupe javljaju se kao specifičan oblik partnerstava na nekom lokalnom području, a objedinjuje nekoliko skupina dionika i usmjerena su na realizaciju zajedničkih strateških ciljeva. Razvijaju se na inicijativu Europske unije, a djeluju kroz program LEADER, putem kojega se prijavljuju i provode brojni razvojni projekti, sufinancirani značajnim dijelom kroz fondove Europske unije. Prema tome, smatra se da je riječ o aktualnoj i vrlo značajnoj problematici koja je specifična za teritorij Europske unije, a s obzirom na punopravno članstvo Hrvatske u istoj, i na ovome teritoriju.

U Hrvatskoj broj ovih partnerstava kontinuirano raste, čime LAG-ovi zauzimaju sve veći nacionalni teritorij i objedinjuju sve veći udio ukupnog stanovništva Hrvatske. To zapravo znači da se sve više dionika potiče na suradnju, participativno djelovanje i umrežavanje, a što i jesu neki od vodećih strateških ciljeva na razini ovog nacionalnog gospodarstva. Prema tome, već iz samog značenja lokalnih akcijskih grupa, daju se iščitati pozitivni učinci u kontekstu gospodarskog razvoja, ali i onog društvenog.

Provedbom projekata, ali i izradom sinergijskih razvojnih strategija na lokalnim razinama, ova partnerstva utječu pozitivno na realizaciju brojnih ciljeva. Iako su prvenstveno usmjerena na poticanje održivog ruralnog razvoja, njihov značaj i uloga značajno su širi i kompleksniji. Uvažavajući temeljna načela ekonomije i održivog razvoja, može se potvrditi kako lokalne akcijske grupe izravno i neizravno utječu na realizaciju čitavog niza pozitivnih ekonomskih, socio-kulturnih i ekoloških učinaka. Konačni rezultat takvog djelovanja je poticanje održivog gospodarskog razvoja, s obzirom da su zahvaćene sve dimenzije koncepta održivosti. Nastavno navedenome, može se zaključiti da su lokalne akcijske grupe korespondentne načelima suvremenoga poslovanja i razvoja generalno.

Važno je istaknuti kako su učinci istih uglavnom podjednaki, no potrebno je prepoznati i specifične učinke različitoga karaktera. Oni proizlaze iz specifičnosti, potencijala, mogućnosti i problema lokalnih područja LAG-ova, pa se za analizu

pojedinih skupina učinaka mogu uzimati i izdvojeni primjeri ovih partnerstava, kao što je u radu i prikazano.

Na temelju provedenoga istraživanja, potvrđuje se izniman učinak ovih partnerstava u poticanju kvalitetnog, dugoročnog i održivog ruralnog razvoja lokalnih područja, a time i čitavog nacionalnog gospodarstva. Od nekih generalnih učinaka može se raspravljati o investicijama i inovacijama, poticanju rasta nekih osnovnih makroekonomskih pokazatelja, uređenju infrastrukture, očuvanju i boljoj alokaciji resursa, unapređenju kvalitete poslovanja i života lokalne zajednice i redom dalje.

S obzirom na prepoznati značaj ovih partnerstava u Hrvatskoj, u budućnosti se očekuje intenzivniji razvoj istih, što će rezultirati još uspješnijim rezultatima i pozitivnijim učincima, a za konačnu posljedicu imati će reduciranje osnovnih nedostataka i problema na ruralnim područjima, ali i na razini države generalno. također, očekuje se i sve veći broj uspješno provedenih projekata, bolja i jača suradnja među dionicima, razvoj suradnje među LAG-ovima i redom dalje. Vjeruje se da je riječ o jednoj integriranoj strategiji uspješnijeg, suvremenom dobu dostupnog i društvu usmjerenog gospodarskog razvoja.

LITERATURA

Knjige:

1. Bajo, A.; Jurlina Alibegović, D. (2008.) Javne financije lokalnih jedinica vlasti. Zagreb: Školska knjiga
2. Novota, S. et al. (2009.) Europski fondovi za hrvatske projekte : priručnik o financijskoj suradnji i programima koje u Hrvatskoj podupire Europska unija. Zagreb: Središnji državni ured za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova Europske unije.

Članci:

1. Lukić, A.; Obad, O. (2016.) Novi akteri ruralnog razvoja – LEADER program i proces projektifikacije u ruralnim područjima Hrvatske. Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornog isociokulturnog razvoja. Vol. 54. No. 1 (204) Travanj 2016. Str. 71.-91.

Internet izvori:

2. APPRRR (2018.) Ruralni razvoj. Dostupno na: <http://www.apprrr.hr/ruralni-razvoj-1022.aspx>. Datum posjete: 09.02.2018.
3. AZRRI (2018.) Analiza dionika lokalne akcijske grupe. Dostupno na: http://www.azrri.hr/uploads/media/Analiza_dionika_LAG-a_01.pdf. Datum posjete: 07.02.2018.
4. European Commission (2018.) LEADER Gateway. Dostupno na: http://enrd.ec.europa.eu/enrd-static/leader/en/leader_en.html. Datum posjete: 08.02.2018.
5. Europski fondovi (2015.) Lokalne akcijske grupe. Dostupno na: <http://www.europski-fondovi.eu/tags/lokalne-akcijske-grupe>. Datum posjete: 09.02.2018.

6. HMRR (2018.) Hrvatski FLAG-ovi. Dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/hrvatski-flag-ovi/>. Datum posjete: 09.02.2018.
7. HMRR (2018.) Hrvatski LAG-ovi. Dostupno na: http://www.hmrr.hr/media/4564/hrvatski_lag-ovi_watermark.png. Datum posjete: 09.02.2018.
8. HMRR (2018.) Što je LAG?. Dostupno na: <http://www.hmrr.hr/hr/leader/sto-je-lag/>. Datum posjete: 08.02.2018.
9. LAG Frankopan (2018.) Što je to lokalna akcijska grupa (LAG)?. Dostupno na: <http://lag-frankopan.hr/sto-je-to-lokalna-akcijska-grupa-lag>. Datum posjete: 08.02.2018.
10. LAG Izvor (2018.) O nama. Dostupno na: <http://www.lag-izvor.eu/>. Datum posjete: 09.02.2018.
11. LAG Izvor (2018.) Opći podaci i kontakt. Dostupno na: <http://www.lag-izvor.eu/#podaci>. Datum posjete: 09.02.2018.
12. LAG Vinodol (2018.) Karta LAG-a. Dostupno na: http://lag-vinodol.hr/wp/?page_id=1004. Datum posjete: 10.02.2018.
13. LAG Vinodol (2018.) O nama. Dostupno na: http://lag-vinodol.hr/wp/?page_id=50. Datum posjete: 10.02.2018.
14. LMH (2018.) LEADER. Dostupno na: <http://www.lmh.hr/leader-clld/leader>. Datum posjete: 08.02.2018.
15. Odras (2018.) Lokalni razvoj vođen zajednicom. Dostupno na: <http://www.odraz.hr/hr/nase-teme/lokalni-razvoj/lokalni-razvoj-voden-zajednicom>. Datum posjete: 09.02.2018.
16. Terra Liburna (2018.) Što je LAG?. Dostupno na: <http://www.terra-liburna.hr/sto-je-lag/>. Datum posjete: 05.02.2018.
17. Vinščak, A. (2016.) Uspješnost lokalnih akcijskih grupa u korištenju mjera ruralnog razvoja. Dostupno na: <https://repositorij.vguk.hr/islandora/object/vguk%3A301/datastream/PDF/view>. Datum posjete: 09.02.2018.

POPIS SLIKA

Slika 1. LEADER program	18
Slika 2. Prikaz LAG-ova u Hrvatskoj.....	24
Slika 3. LAG Izvor.....	29
Slika 4. LAG Vinodol.....	34

POPIS TABLICA

Tablica 1. Analiza dionika	11
Tablica 2. Evolucijski tijek programa LEADER	19
Tablica 3. Odabrani primjeri FLAG-ova u Hrvatskoj	25

SAŽETAK

Lokalne akcijske grupe, kao oblik suvremenog partnerstva, specifične su za područje Europske unije, a time i Republike Hrvatske. Definiraju se na brojne načine, a za njihovo istraživanja daleko je značajnije prepoznati niz pozitivnih učinaka koje polučuju u kontekstu ruralnog razvoja, gospodarskog napretka države i unapređenja blagostanja lokalne zajednice.

U Hrvatskoj broj ovih partnerstava kontinuirano raste i razvija se kroz LEADER program Europske unije. Oni su nositelji provedbe mnogih razvojnih projekata, čiji broj raste, a jednaki trend očekuje se i u budućnosti. Svrha je realizacija strateških ciljeva lokalnih razvojnih strategija, ali i one nacionalnog karaktera.

Učinci lokalnih akcijskih grupa mogu se razmatrati kroz ekonomske, socio-kulturne i ekološke. Time se ukazuje zapravo na generalni utjecaj ka poticanju dogovornog održivog razvoja ruralnih područja i šire.

Ključne riječi: Europska unija, Republika Hrvatska, lokalne akcijske grupe, održivi razvoj, ruralni razvoj, gospodarski razvoj

SUMMARY

Local action groups, as a form of modern partnership, are specific for the territory of the European Union, as well as the Republic of Croatia. They are defined on a several ways, but for their research it is far more important to recognize the range of positive effects that lie in the context of rural development, economic progress of the state and improvement of the well-being of the local community.

In Croatia, the number of these partnerships has been continuously increasing and developing through the LEADER program of the European Union. They are the carriers of many development projects, which number has been continuously growing. The same trend is expected to continue in the future. The aim is to realize the strategic goals of local development strategies, but also those of a national character.

The effects of local action groups can be considered as economic, socio-cultural and ecological. This is actually indicated to have a general impact on encouraging the agreed sustainable development of rural areas and beyond.

Key words: European Union, Republic of Croatia, local action groups, sustainable development, rural development, economic development